

УДК 339.7

DOI 10.18524/2413-9998.2022.2(51).274371

О. М. Савастєєва,

доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри обліку і фінансів,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова,
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна,
e-mail: o.savasteeva@onu.edu.ua

ФІНАНСОВІ ВЗАЄМОВІДНОСИНИ УКРАЇНИ І МІЖНАРОДНОГО ВАЛЮТНОГО ФОНДУ В УМОВАХ ВІЙНИ

У статті досліджено практичні аспекти реалізації заходів у напрямку вдосконалення та підвищення рівня сталості економічного розвитку через особливу роль міжнародних фінансово-кредитних інституцій в економічних відносинах між окремими державами. З'ясовано, що міжнародні фінансові організації виступають ключовим механізмом регулювання міжнародної валютно-фінансової системи, а також основним джерелом надання фінансової, технічної та аналітичної допомоги країнам на шляху до здійснення соціально-економічних трансформацій. Визначено особливу роль фінансових взаємовідносин України з Міжнародним валютним фондом (МВФ) на тлі необхідності протистояти повномасштабній збройній агресії, проведено ретроспективний аналіз реалізації програм фонду починаючи з 1994 року. Досліджено організацію фінансування МВФ через розподіл SDR між країнами та кредитування під відсотки, ставки яких визначаються середні ставки, що діють для позикових коштів у провідних валютах світу, та кредити через кредитний траст Resilience and Sustainability Trust (RST). З'ясовано вирішальну роль кредитування міжнародних інституцій у зростанні обсягів зовнішньої заборгованості країн, що постійно нарощуються. Проаналізовано динаміку питомої ваги країн, що в сучасних умовах переживають критичну ситуацію, пов'язану із заборгованістю, або ж мають високий ризик появи зазначеної ситуації. Обґрунтовано, що отримання кредитних траншів від МВФ має як позитивні, так і негативні наслідки довгострокового характеру, виокремлено їх основні аспекти. Визначено вектори подальшого розвитку фінансових відносин України з МВФ з метою створення фундаменту для відновлення економіки країни після завершення війни, закінчення вже розпочатих та запровадження нових реформ в економічній, фінансовій, соціальній галузях, підвищення рівня життя громадян, зміцнення курсу національної валюти стосовно іноземної валюти тощо.

Ключові слова: фінансування, міжнародні фінансово – кредитні організації, спеціальні права запозичення (SDR), кредитний траст Resilience and Sustainability Trust (RST), програми Stand-by.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В сучасних умовах

актуалізуються питання отримання Україною міжнародної фінансової допомоги від міжнародних фінансово-кредитних інституцій на тлі необхідності протистояти повномасштабній збройній агресії, а також подальшого відновлення економіки країни після завершення війни, закінчення вже розпочатих та запровадження нових реформ в економічній, фінансовій, соціальній галузях, підвищення рівня життя громадян тощо, у зв'язку з чим особливого значення набувають фінансові взаємовідносини України з Міжнародним валютним фондом (МВФ). Водночас проблематика нарощування обсягів зовнішньої заборгованості виводить на перший план раціоналізацію прийняття рішень щодо отримання траншів фінансової допомоги та необхідність застосування заходів посиленого контролю за їх цільовим використанням.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню різних аспектів організації взаємовідносин з міжнародними фінансово-кредитними організаціями присвячені наукові напрацювання багатьох закордонних та вітчизняних вчених. Зокрема, вони знаходяться у фокусі уваги таких науковців як: В. Гнатковська, Т. Милованов, О. Іваницька, Г. Невгад, І. Балкова, І. Фурман, Я. Цилінська, І. Антоненко, Н. Бідник, А. Бурковська, Т. Вахненко, Б. Данилишин, К. Клименко, В. Колосова, О. Семененко, Р. Бойко, О. Водчиць, Ю. Добровольський, Д. Бердочник, Н. Ситник, Т. Левітт, Н. Марченко, Т. Мейер, Г. Оомс, Р. Гаммондс, С. Ной, І. Устинова та ін.

Попри значний обсяг напрацювань, віддаючи належне наявним науковим розробкам, вважаємо за необхідне приділити увагу сучасному стану організації взаємовідносин України та Міжнародного валютного фонду більш детально.

Постановка завдання. Актуальність дослідження даної проблематики обумовлена тим, що впродовж тривалого часу, а саме з 2014 року, Україна знаходиться в стані військового конфлікту, що спричинений збройною агресією з боку Російської Федерації і який 2022 року набув форми повномасштабного вторгнення. На тлі останніх подій в Україні актуальним є з'ясування характеру взаємовідносин України з міжнародними фінансово-кредитними організаціями, зокрема з Міжнародним валютним фондом в умовах воєнного стану. Метою статті є дослідження практичних аспектів реалізації фінансових взаємовідносин України і Міжнародного валютного фонду в умовах війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних світових

умовах, які характеризуються технологічними інноваціями і економічними трансформаціями, кожна країна світу потребує заходів у напрямку вдосконалення та підвищення рівня сталості економічного розвитку. З метою надання допомоги у вирішенні зазначених фінансово-економічних питань функціонують міжнародні фінансово-кредитні організації.

Зазначені міжнародні фінансові інституції відіграють особливу роль в економічних відносинах між окремими державами і формують істотний вплив на структурні перетворення в національних економічних системах. Втім, світова практика наочно демонструє велику кількість прецедентів як ефективного, так і неефективного використання ресурсів міжнародних фінансових інституцій. Зростання обсягів залучених зовнішніх кредитних ресурсів в якості інструменту реалізації економічних реформ в рамках національних економічних систем завжди було у фокусі уваги науковців, що досліджують зазначену сферу міжнародних фінансово-економічних відносин та дозволяло їм доходити висновку щодо визнання цієї допомоги як інструменту сприяння економічному розвитку. Водночас перманентне виникнення гострих кризових явищ у світовій фінансовій системі і окремих державах, недостатність реальних механізмів їх нівелювання, перетворюють міжнародні фінансові інституції на об'єкт значної критики.

Як зазначають І. А. Сисоєнко та Д. О. Карлюка, міжнародні фінансові організації є ключовим механізмом регулювання міжнародної валютно-фінансової системи, а також основним джерелом надання фінансової, технічної та аналітичної допомоги країнам на шляху до здійснення соціально-економічних трансформацій. Їхня діяльність дозволяє активізувати необхідний регуляційний фактор і визначати стабільність у функціонуванні валютно-розрахункових відносин між країнами. Зростає значення міжнародних валютно-фінансових і кредитних організацій у сфері вивчення, аналізу й узагальнення інформації про тенденції розвитку і вироблення рекомендацій з найважливіших проблем світового господарства [1].

Особливу роль в контексті зазначеного займають фінансові відносини саме з Міжнародним валютним фондом (МВФ). Основою його діяльності є три основні функції фонду: нагляд і моніторинг світової економіки та економіки країн-членів (нагляд); надання фінансової допомоги (позик) країнам-членам, якщо необхідно; надання економічних досліджень і технічної допомоги країни-учасниці (спроможність

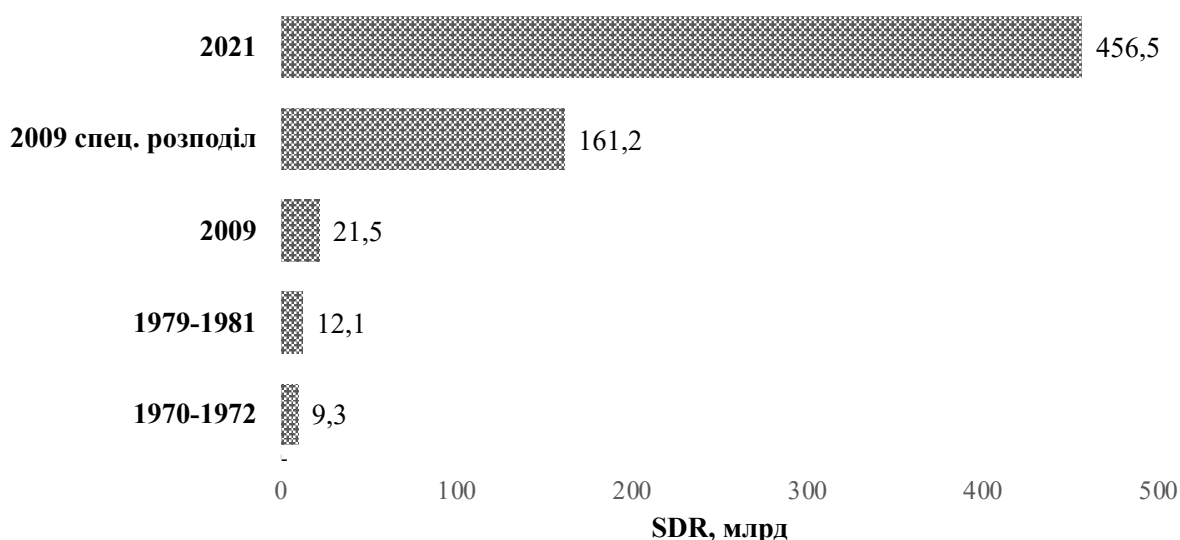
розвиватися). Технічна допомога в основному зосереджена на таких сферах: грошово-кредитна політика та фінансові операції та фінансова політика (інструменти грошово-кредитної політики, банківський нагляд, монетарний нагляд та політика обмінного курсу, платіжні системи та інституційний розвиток центральних банків); фіскальна політика та управління (податкова та митна політика, бюджетне планування, управління видатками, підготовка систем соціального забезпечення, боргова політика, складання та публікація статистичних даних, економічне та фінансове законодавство [2]).

Фінансування МВФ призначається з метою допомоги країнам-членам у збалансуванні платіжного балансу, стабілізації економіки, а також відновлення стійкого економічного зростання. Воно також може бути надано у випадку стихійних лих або пандемій. МВФ також надає превентивне фінансування країнам, які проваджують обґрунтовану економічну політику, у яких можуть зберігатися фактори вразливості, в такий спосіб допомагаючи їм в заходах щодо запобігання майбутнім кризам та страхуванню від них, а також продовжує процес вдосконалення наявних інструментів з метою запобігання кризам. І нарешті, через кредитний траст Resilience and Sustainability Trust (RST), який був створений протягом 2022 фінансового року, МВФ надаватиме доступне довгострокове фінансування з метою допомоги країнам у набутті стійкості до зовнішніх потрясінь та формування стійкого зростання, що сприятиме довгостроковій рівновазі їх платіжних балансів. Втім, на відміну від банків розвитку, МВФ не надає кредити на конкретні проекти.

Слід зазначити, що у широкому значенні кредитування МВ поділяється на дві категорії – кредити під відсотки, ставки яких визначаються через середні ставки, що діють для позикових коштів у провідних валютах світу, та кредити країн з низьким доходом на пільгових умовах. Нині пільгові кредити є безвідсотковими. RST є третьою категорією кредитування, що передбачає багаторівневу структуру процентних ставок з диференціацією за групами країн [3].

В серпні 2021 року Рада керуючих МВФ узгодила загальний розподіл спеціальних прав запозичення (SDR) в еквіваленті 650 млрд дол., що визначається як найбільший розподіл SDR в історії фонду. Сформовані нові SDR були розподілені між усіма 190 країнами - членами пропорційно їх частинам квоти в МВФ, що значно збільшило доступну державам ліквідність. Понад 275 млрд дол. було віднесено на країни з

ринком, який формується і країни, що розвиваються, водночас країни з низьким рівнем прибутку отримали приблизно 21 млрд дол. Такий розподіл створив основу для збільшення резервів та зростання впевненості на глобальних ринках, відкрив доступ на ринки для країн з ринком, що формуються, і країн, що розвиваються, і вивільнив ресурси з метою реалізації таких необхідних заходів у сфері охорони здоров'я і відновлення економіки. Країни з низьким рівнем доходу використовують до 40 % власних SDR на здійснення життєво необхідних видатків (рис. 1).

**Рис. 1. Розподіл SDR між країнами впродовж 1970 – 2021 рр.
(млрд SDR)**

Джерело: сформовано на основі [3].

До того ж слід додати, що до сфери компетенції виконавчої ради МВФ належать всі аспекти функціонування МВФ — від консультаційної діяльності відповідно до статті IV до питань економічної політики, що є визначальними для світової економіки. Рада здійснює свою діяльність в основному на основі документів з питань політики, що готуються персоналом МВФ. У 2022 фінансовому році МВФ опублікував 72 документи з питань політики для зовнішніх користувачів.

Якщо ж до України, що у зв'язку з необхідністю з лютого 2022 року протистояти повномасштабній збройній агресії міжнародні організації

та країни-партнери взяли на себе зобов'язання щодо надання суттєвих обсягів фінансування на зміцнення обороноздатності, підтримання економіки України, а також на розв'язання питань гуманітарного характеру. Відповідно до оцінок Національного банку України, загалом міжнародна фінансова, технічна та гуманітарна підтримка сягає понад 15 млрд дол. США в еквіваленті, з яких більше, ніж 5 млрд дол. – це надходження безпосередньо до бюджету.

Співпраця України з Міжнародним валютним фондом бере свій початок у 1994 році. За даний період Україна отримала понад 37 млрд дол. США фінансової підтримки в межах реалізації 13 програм розвитку. Головними цілями співпраці з МВФ виступають здійснення структурних трансформацій, побудова фундаменту для сталого економічного зростання держави та стабілізація вітчизняної фінансової системи.

Співпраця з МВФ в основному здійснювалася у рамках програм Stand-by, тобто кредити спрямовувалися на вирішення короткострокових або потенційних проблем платіжного балансу України. Остання програма Stand-by була затверджена у 2020 році загальним обсягом приблизно 5 млрд дол. США. Перший транш кредиту було виділено одразу, його сума становила 2,1 млрд дол. США, також було намічено чотири перегляди виконання умов програми для виділення ще чотирьох траншів [4].

Втім, затверджений графік був порушений, а фінансування на досить тривалий час було призупинено через невиконання Україною певних зобов'язань. Лише в листопаді 2021 року МВФ перерахував Україні другий транш розміром 699 млн дол. США та прийняв рішення щодо продовження дії програми до червня 2022 року [5].

У лютому 2022 року Україна готувалася отримати третій транш кредиту від МВФ у розмірі 700 млн дол. США у рамках програми Stand-by. Проте, 10 березня 2022 року була припинена співпраця у рамках зазначеної програми через збройну агресію Росії. Натомість було започатковано програму екстреної підтримки Rapid Financing Instrument та виділено 1,4 млрд дол. США, які були спрямовані на фінансування першочергових видатків державного бюджету та підтримку платіжного балансу України. У жовтні 2022 року Міжнародний валютний фонд надав Україні 1,3 млрд дол. США додаткового екстреного фінансування, яке буде спрямоване на першочергові потреби:

– посилення обороноздатності України;

- запровадження соціальних програм;
- виплату пенсій;
- підтримку економіки [6].

Треба відзначити, що уряд України очікує на фінансову допомогу від МВФ і впродовж 2023 року.

Минулого року надання Україні кредиту від МВФ виступає унікальною подією у його історії, адже ніколи раніше фонд не призначав фінансування країнам, що знаходяться у стані відкритого збройного конфлікту. Даний факт суперечить внутрішнім правилам організації, враховуючи те, що існує вірогідність, що отримані країною-позичальником ресурси можуть бути спрямовані на фінансування заходів військового характеру. На цей час на цілі зміцнення обороноздатності України була виділена рекордна сума в 319,4 млрд грн. Водночас бюджетна декларація, яка була затверджена Кабінетом Міністрів України в червні 2021 року, містила норму про те, що сектор національної безпеки у 2022 році отримає 270 млрд грн – що лише на 3 млрд грн більше, ніж минулого року, і що з поправкою на рівень інфляції несе від’ємне значення приросту аналогічного показника попереднього періоду. Слід також зазначити, що дане істотне зростання витрат було втілено в життя, зокрема, і завдяки фінансовій допомозі українських закордонних партнерів, а саме: Сполучених Штатів Америки, Великої Британії, Франції тощо, яка в загальному вимірі перевищила 20 млрд грн і також була віднесена до складу оборонного бюджету 2022 року.

Україна після початку військової агресії з боку РФ постійно отримує фінансову допомогу від урядів – Світового банку, ЄБРР та МВФ. Загальна сума траншів від зазначених інституцій становить 4,325 млрд дол. Частково це грантова допомога, яку Україна не повертатиме. Але більша частина – кредити з мінімальними відсотками, які Україна погашатиме після завершення війни. Один із головних партнерів України, який погодився на постійну фінансову підтримку країни під час війни, – МВФ, який перерахував Україні транш у розмірі 1,4 млрд дол. Звісно, гроші від МВФ – це не грант, а кредит. Тобто повернення наданого МВФ траншу є умовою його надання, наразі немає жодних спеціальних умов погашення кредитів для України, що зазнала агресії [7].

Інша сторона зазначеного питання – обсяги заборгованості, що постійно нарощуються. Питома вага країн, що переживають критичну си-

туацію, пов'язану із заборгованістю, або ж мають високий ризик появи зазначеної ситуації, збільшилася до 60 %, що вдвічі більше, ніж було зафіксовано у 2015 році (рис. 2)

Рис. 2. Відсоткове співвідношення країн з низьким, помірним, високим і кризовим рівнем заборгованості за 2009 – 2022 рр. (%).

Джерело: сформовано автором на основі [3].

Якщо ж до України, то майже 50% зовнішнього боргу нашої держави (а це близько 70 млрд дол., суттєву частину якої якраз і формують кредити МВФ та Світового банку; ще частину суми маємо у вигляді заборгованості перед американськими інвестиційними фондами) підлягає поверненню впродовж найближчих років, тому за відсутності нових запозичень зазначені кошти повернути буде неможливо.

Висновки. Продовжуючи і поглиблюючи наукові напрацювання в даному напрямку [8, 9], а також підсумовуючи вищенаведене, слід зазначити, що отримання кредитних траншів від МВФ має як позитивні, так і негативні наслідки довгострокового характеру. Серед позитивних наслідків можна зазначити наступні:

- стимулювання здійснення системних трансформацій в усіх сферах суспільного життя;
- дієва боротьба з корупцією;

– збільшення обсягу золото-валютних резервів НБУ через залучення коштів МВФ на визначені цілі тощо.

Втім, до негативних наслідків можна віднести наступні:

- збільшення обсягу вітчизняного державного зовнішнього боргу;
- постійна вірогідність неефективного використання залучених коштів від МВФ;
- важкість і непопулярність необхідності виконання визначених умов програм, що реалізуються тощо.

Також необхідно зазначити, що подальший розвиток фінансових відносин України з МВФ створить фундамент для відновлення економіки країни після завершення війни, дозволить закінчити вже розпочаті та запровадити нові реформи в економічній, фінансовій, соціальній галузях, підвищити рівень життя громадян, зміцнити курс національної валюти стосовно іноземної валюти. Водночас отримання кредитних ресурсів актуалізує необхідність застосування заходів посиленого контролю за їх цільовим використанням, оскільки це неминуче збільшує обсяг державного боргу, що негативно відображається на соціально-економічній ситуації та поглиблює фінансову кризу в державі. Тому, в сучасних умовах необхідним є застосування комплексного підходу щодо реалізації програм економічних перетворень, які мають стимулювати економіку, сприяти розвитку бізнесу, збільшуватимуть дохідну частину бюджету та забезпечать рівноважний стан платіжного балансу. В довгостроковій перспективі подальший розвиток фінансових відносин України з МВФ має ґрунтуватися не лише на покритті дефіциту бюджету, а на залученні додаткових ресурсів для відновлення і модернізації вітчизняної економічної системи, її переходу на інвестиційно-інноваційну модель розвитку.

Список використаної літератури

1. Сисоєнко І. А., Карлюка Д. О. Аналіз показників діяльності міжнародних фінансових організацій. *Підприємництво та інновації*. 2022. №24. с.23-27
2. Вахненко Т. П. Стабілізаційні програми Міжнародного валютного фонду та їх адекватність умовам перехідної економіки. URL: http://eip.org.ua/docs/EP_01_2_42_uk.pdf (дата звернення: 10.10.2022)
3. Річний звіт Міжнародного валютного фонду за 2022 рік. URL: <https://www.imf.org/en/About> (дата звернення 12.10.2022).
4. Ситник Н. С., Іванків В. О. Співпраця України з Міжнародним валютним фондом. *Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference «Science:*

- Development and Factors its Influence» (December 2022). Amsterdam, Netherlands. 2022. P. 45-47*
5. Україна планує нову програму з МВФ після завершення влітку 2022 програми stand-by - прем'єр. Інтерфакс-Україна : веб-сайт. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/791125.html> (дата звернення 20.11.2022)
 6. Україна отримала \$1,3 мільярда від МВФ. *Економічна правда*: веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/10/13/692568/> (дата звернення 14.10.2022)
 7. Маршук Л. М., Бабюк А. В., Страпачук Л. В. Вплив міжнародних інституцій на фінансовий стан України в умовах воєнного часу. *Економіка і суспільство*. 2022. №37. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1193/1150> (дата звернення 10.10.2022)
 8. Савастеева О. М. Стратегічні заходи щодо зміцнення фінансової системи України у контексті світових глобалізаційних процесів. *Цифрова економіка та інформаційні технології: матеріали міжнар. наук.-практ.конф. “(15-16 квітня 2020 р.)*. Київ. 2020. С.216-219.
 9. Савастеева О. М. Кредитні відносини України з міжнародними фінансовими організаціями: необхідність і ризики. *Наукові та освітні трансформації в сучасному світі: збірник матеріалів Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 15 липня 2021 року). Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій, м. Чернігів. Суми: ТОВ НВП “Росток А.В.Т.”. 2021. С.142-143.*

Стаття надійшла 29.11.2022 року

O. M. Savastieieva

Doctor in Economic, Professor,
Head of the Chair of accounting and finance
Odesa I. I. Mechnykov National University,
24/26, Frantsuzkyi bulvar, Odesa, 65058, Ukraine
e-mail: o.savasteeva@onu.edu.ua

FINANCIAL RELATIONS BETWEEN UKRAINE AND THE INTERNATIONAL MONETARY FUND DURING THE WAR

The article examines the practical aspects of the implementation of measures aimed at improving and increasing the level of sustainability of economic development due to the special role of international financial and credit institutions in economic relations between individual states. It was found that international financial organizations act as a key mechanism for regulating the international monetary and financial system, as well as the main source of providing financial, technical and analytical assistance to countries on the way to socio-economic transformations. The special role of Ukraine's financial relations with the International Monetary Fund (IMF) against the background of the need to resist full-scale armed aggression was determined, and a retrospective analysis of the fund's program implementation since 1994 was conducted. The organization of IMF financing through the distribution of SDRs between countries and lending at interest rates, the rates of which are

determined by the average rates in effect for loan funds in the world's leading currencies, and loans through the Resilience and Sustainability Trust (RST) credit trust were studied. The decisive role of lending by international institutions in the growth of the constantly growing foreign debt of countries has been clarified. The dynamics of the specific weight of countries that in modern conditions are experiencing a critical situation related to indebtedness, or have a high risk of the appearance of the specified situation, have been analyzed. It is substantiated that receiving credit tranches from the IMF has both positive and negative consequences of a long-term nature, and their main aspects are highlighted. The vectors for the further development of Ukraine's financial relations with the IMF have been determined in order to create a foundation for the recovery of the country's economy after the end of the war, the completion of already started reforms and the introduction of new reforms in the economic, financial, and social sectors, raising the standard of living of citizens, strengthening the exchange rate of the national currency in relation to foreign currency etc.

Keywords: financing, international financial and credit organizations, special drawing rights (SDR), Resilience and Sustainability Trust (RST), Stand-by programs.

References

1. Sysoienko I. A. & Karliuka D. O. (2022). Analiz pokaznykiv diialnosti mizhnarodnykh finansovykh orhanizatsii [Analysis of performance indicators of international financial organizations]. *Pidpryiemnytstvo ta innovatsii*. Vol. 24. P. 23-27. [in Ukrainian].
2. Vakhnenko T.P. (2023). Stabilizatsiini prohramy Mizhnarodnoho valiutnoho fondu ta yikh adekvatnist umovam perekhidnoi ekonomiky [Stabilization programs of the International Monetary Fund and their adequacy to the conditions of the transition economy] Available at: http://eip.org.ua/docs/EP_01_2_42_uk.pdf (accessed 10 October 2022) [in Ukrainian].
3. Richnyi zvit Mizhnarodnoho valiutnoho fondu a 2022 rik [Annual report of the International Monetary Fund for 2022]. Available at: <https://www.imf.org/en/About> (accessed 12.10. 2022)
4. Sytnyk N. S. & Ivankiv V. O. (2022). Spivpratsia Ukrainy z Mizhnarodnym valiutnym fondom [Cooperation of Ukraine with the International Monetary Fund]. Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference «Science: Development and Factors its Influence» (December 2022). Amsterdam, Netherlands. p.45-47 [in Ukrainian].
5. Ukraina planuie novu prohramu z MVF pislia zavershennia vlitku-2022 prohramy stand-by - premier [Ukraine is planning a new program with the IMF after the completion of the stand-by program - prime minister in the summer of 2022] Available at: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/791125.html> (accessed 20.11.2022) [in Ukrainian].
6. Ukraina otrykala \$1,3 miliardavid MVF [Ukraine received \$1.3 billion from the IMF]. *Ekonomichna Pravda*: website. Available at: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/10/13/692568/> (accessed 14.10.2022) [in Ukrainian].
7. Marshuk L. M. & Babiuk A. V. & Strapachuk L. V. (2022). Vplyv mizhnarodnykh instytutstii na finansovyi stan Ukrainy v umovakh voiennoho chasu [The influence of international institutions on the financial condition of Ukraine in wartime conditions]. *Ekonomika i suspilstvo*. Vol. 37. Available at: <https://www.economyandsociety.in.ua/>

- index.php/journal/article/view/1193/1150 (accessed 10.10.2022) [in Ukrainian].
8. Savastieieva O. M. (2020). Stratehichni zakhody shchodo zmitsnennia finansovoi systemy Ukrainy u konteksti svitovykh hlobalizatsiinykh protsesiv [Strategic measures to strengthen the financial system of Ukraine in the context of world globalization processes]. Tsyfrova ekonomika ta informatsiini tekhnolohii: materials of international scientific-practical conference (April 15-16, 2020). Kyiv. P.216-219. [in Ukrainian].
 9. Savastieieva O. M. (2021). Kredytni vidnosyny Ukrainy z mizhnarodnymy finansovymy orhanizatsiiamy: neobkhidnist i ryzyky [Credit relations of Ukraine with international financial organizations: necessity and risks]. Naukovi ta osvichni transformatsii v suchasnomu sviti: collection of materials of the All-Ukrainian interdisciplinary scientific and practical conference (Chernihiv, July 15, 2021). Scientific and educational innovation center of social transformations, Chernihiv. Sumy: LLC NVP "Rostok A.V. T." P.142-143. [in Ukrainian].